

blumizdavastvo.rs

JANA BUKOVA (1968) smatra se jednim od najznačajnijih bugarskih autora XXI veka. Diplomirala je klasičnu filologiju na Univerzitetu u Sofiji. Napisala je zbirke poezije *Дворците на Диоклециан* (Dioklecijanove palate, 1995), *Лодка в окото* (Čamac u oku, 2000), *Минималната градина* (Minimalistička bašta, 2006), *Записки на жената призрак* (Beleške fantomke, 2018); zbirke priča *К като всичко* (K kao bilo šta, 2006, reizdanje 2018), *4 приказки без връщане* (Četiri priče bez povratka, 2016) i, po rečima kritičara, „borhesovski roman” *Putovanje u pravcu senke* (2009, reizdanje 2014). Takođe prevodi dela moderne grčke i antičke poezije, između ostalih, Pindara, Sapfe, Katula, Maksuma Ispovednika, Miltosa Sahturisa i Kostasa Montisa. Dobitnica je Nacionalne nagrade za poeziju „Ivan Nikolov” 2019. i Nacionalne nagrade „Hristo G. Danov” za prevod Pindarovih *Pitijskih oda* 2012.

b

Jana Bukova

PUTOVANJE U
PRAVCU SENKE

edicija

KIRKA (knjiga br. 21)

prevod

Jasmina Jovanović

redakcija prevoda, uredništvo, lektura

Tijana Petković

Tamara Krstić

Aleksandar Šurbatović

fotografija na korici

Jana Lozeva

naslov originala i prava

ПЪТУВАНЕ ПО ПОСОКА НА СЯНКАТА,

Яна Букова; Copyright © Яна Букова, 2014.

prvi deo
zalogaj za mrtve

I jovana ili rađanje junaka

*I kažu da u ovim krajevima
ponekad namerno ne
izgovaraju poslednje reči
svojih pesama (koje, inače,
svi znaju). I to nazivaju
„zalogajem za mrtve”.*

Jan van Aten
Iz „Putovanja u pravcu senke”

U leto 1827. godine majstor po imenu Manol Ilijev ušao je u Trjavnu zajedno sa vrelim, bočnim vetrovima, koji grlo pune prašinom i izvrću odeću naopačke. Imao je široka ramena i neravnomeran hod, a za sobom je vukao senku, punu kamenja. Sve u svemu, više su ga se sećali nego što su ga voleli. Grad je bio nem, istopljen od žege, a na nebu nije bilo ni traga od milosti. Ugazio je zemlju pokraj reke, izabrao mesto i počeo da gradi, a šegrti su ga pratili u korak. Radio je brzo, sa obe ruke, a podjednako dobro je koristio obe ruke i u borbi. Nedeljom bi ostrugao dlanove od crnila, promenio košulju i odlazio u kuću hadži Gerasima. Uvek bi ga dočekivali u istom širokom predvorju, u koje je svetlost dopirala sa tri strane, i

gde je jedna šarena, ali nema ptica obilazila oko kaveza. Pred njega bi stavljali šoljicu slatke kafe, čašu hladne vode i jedan ratluk jarkoroze boje, kao sveži odrezak mesa. Kafu je pio brzo, a vodu polako, u sitnim gutljajima, a za to vreme hadži Gerasim bi dva puta obrnuo brojanicu. „Jok”, rekao bi hadžija na kraju i tada bi majstor popio i poslednji gutljaj vode i ustajao da krene.

Hadžija je imao jednu kćer sa kosom boje livadskog meda u zimu. Jedne noći je kćer preskočila ogradu pored kuće i, što je čudno, ni ruke nije izgrebala, niti je odeću poderala, iako je zid bio ljudske visine, a noć – tamna, samo je malo rose bilo na njenim suknjama kada je pred zoru stigla pred majstorova vrata. Tako se Manol Ilijev oženio drugi put, a Jovana ga je videla na njegovoj svadbi.

Dva dana je putovala sa ocem od Trnice do Trjavne i već drugog dana joj se činilo da se pejzaž ne menja i da volovi tupkaju u mestu. Bio je početak jeseni, kišilo je i Jovana je ležala na kolima pod sivim i ravnim nebom, koje ju je uspa-
vljivalo. Malo pre grada su obukli nova odela. U tom uzrastu, s trinaest godina, još nije kratila kosu i grudi su joj štrčale pravo napred. Neka postojana nestrpljivost kvasila joj je gornju usnu. Volela je noć zbog dana koji sledi i dan zbog narednog dana. Brojala je i čekala.

Na rođakinoj svadbi je stajala upetljana u tuđe poglede, i sa drugog kraja dugačkog stola je gledala u mladoženju. Zauzimao je mesto za dvojicu i svaki put kada bi otpijao, izgledalo je kao da se ljubi sa čašom, duboko, s jezikom. Oko nje su ljudi tako zbijeno sedeli da su mešali zalogaje i reči i neko s leve strane je rekao njeno ime, neko sa desne slučajno i njegovo, i tako su se na tren dva imena susrela. Srce ju je zbolelo ispod đerdana jer uopšte nisu pristajali jedno uz drugo.

Dve godine kasnije u Trnici mu je izbliza videla lice. Loši dani su mu se već mogli prebrojati na bradi, a za dobre je samo Bog znao. Jednog jutra tokom prve bračne zime njena rođaka je ugledala tragove ljudskih stopala u snegu na krovu njihove kuće i kosa je počela da joj tamni. Nekakav dah slane zemlje pojavio joj se u ustima, zubi su joj se lomili, a ogledalo je pocrnelo od vlage i postalo ljuspasto kao riba. Bolest je potrajala više od godinu dana i napustila ju je tako iznenada kao što je i došla, između dve zapaljene sveće, jedne kraj glave i jedne kraj nogu, i sa sedefastim tragom pljuvačke u uglu usana, tamo gde je duša izašla, kao puž. Samo nekoliko dana posle njene smrti, majstor je postavio poslednji kamen velikog mosta u Trjavni, s tri svoda i širine dve volovske zaprege, a na vrhu je napisao godinu – 1829.

Bila je to značajna godina za pokretanje Istočnog pitanja, kada su trouglaste zastavice, velike išrafirane deonice i debele crvene strele popunjavale kartu Balkana. Po tragu jedne takve strele Selim-beg se sa svojom vojskom kretao ka jugu. Kada su došli u Trjavnu, nisu pronašli brod pošto je reka nadošla i zbog toga je beg poslao po majstora kako bi ga upitao da li može s vojskom preko mosta. Beg je bio čovečuljak čije noge ne bi dodirivale pod kada sedne na stolicu, ali ga je slava uvek preticala i, uz ostale priče o njemu, proneo se i glas da niko ko ga je video nasmejanog nije preživio. I sada je jedan osmeh počinjao da mu izgreva na licu kao hladan mesec iznad oblaka. Neka pređe vojska, majstor je odgovorio. Beg nije imao prevodioce jer je verovao da ne možeš nekim vladati ako ne znaš njegov jezik. Zbog toga je govorio sve jezike u Carstvu i sve jednako loše. Majstor je razabrao nešto o jabukama i glavama koje se kotrljaju u jesen, i tokom cele godine, i o neverničkom bogu kome treba da se moli kako bi most sve izdržao. Tokom celog razgovora pogled mu je bio na begovoj levoj papuči, hipnotišuće crvenoj, od

neke svile koja je upijala svetlost. U jednom momentu papučica se pomerila, a majstor je to shvatio kao znak i progovorio je. Božje je božje, a begovo – begovo, ali most je druga stvar i, ako je potrebno, mogu da stojim ispod dok preko njega ne pređe čitava vojska. Tako je i bilo.

Jedino što niko nije znao za šta se molio do guše potopljen u brzoi vodi, užetom vezan za temelje – da li da most izdrži ili da u zemlju propadne. Ali kada su ga na kraju izvadili, skoro smrznutog i ogluvelog od buke, već je bio slavan, jer je nad njegovom glavom, a da toga nije bio svestan, prošla i pešadija u filcanim papučama, i konjica u kasu, i dvanaest olovnih engleskih oruđa, i intendanti sa celom opremom, svi su prešli i otišli ka bojnopolju, tamo gde će se bezbrojni i grabljivi žuti cvetovi godinama hraniti mekanom srži njihovih kostiju.

I kada je istog proleća nadošla voda odnela drveni most u Trnici, Trničani su ga odmah pozvali da im izgradi novi, kameni most preko reke.

Onaj koji je osnovao Trnicu sigurno je bežao od nečega. Od nekakve užasne i neočekivane nesreće, pa je napustio i kuću i selo a da ništa nije uspeo da ponese sa sobom, osim torbe sa kestenjem i nejasne budućnosti, za sebe i svoju decu. Izbegavao je široke puteve, peo se stazama na planinskim kosinama, sa grudima skoro priljubljenim uz zemlju i korenje, i stigao do ovog strmog mesta pored reke, gde je zemlja rađala kamenje, kamenje – trnje, a trnje – bodlje. Ostao je da prenoći, a s njim i oni koji su ga pratili, i onda je tokom te noći i sutrašnjeg dana počela da deluje ona sila koja privremena rešenja čini toliko trajnim, i ne samo da nigde nije nastavio nego su ga, posle mnogo godina udaranja lopatom po kamenu i psovanja sudbine, tu i zakopali, a kasnije i njegove sinove. I taj čovek mora da je bio bez trunke sreće

jer je i kestenje koje je poneo sa sobom bilo divlje (ili je podijlalo u zemlji u koju su ga posadili), bilo je lepo kao bivolje oko, ali nije bilo za jelo i žene su od njega pravile gorku tekućinu kojom su prale kosu. Uopšte, za Trničane se kaže da jedu svoje zlato i spavaju sa ženama čvrsto ih držeći za kosu. Prva tvrdnja je proizilazila iz sumnje da nisu mogli izbeći iz prethodnog sela potpuno praznih ruku. O svakoj porodici u Trnici se pričalo da ima po jedan zlatan novčić za sina prvenca, dva – za njegovog oca, i tri – za njegovog dedu, i još po polovinu – za mlađu braću, a pošto su se rođenja, smrti i trgovački poslovi uvek smenjivali po utvrđenom redosledu, novčića je uvek ostajalo sedam. Ali većina takvih priča je obično bilo prazna. Verovatnije je da se tako govorilo zbog njihovog običaja da zlatnik stavljaju u testo kako bi hleb narastao, ili bolesniku pod jezik kako bi podmitili bolest. Šta god da je istina, svi zlatnici koje su sakupili kako bi platili majstora bili su okrnjeni i istanjeni kao ljuska luka.

Svoje kuće su gradili od kamena, niske, sa podrumima velikim koliko i sama kuća, kao da je senka kuće ukopana u zemlju. U podrumima su im rasle pečurke, a po krovovima – trava, koze su se pentrale po krovovima, majstor se gubio po njihovim dvorištima, dogovorili su se da spava u hanu i da se hrani po kućama, ali bi se uvek našao u istom dvorištu, sa kestenom na sredini i mirisom zaprške, gde je jedno dete piškilo u grmlju, jedan pas ležao vezan, neki ljudi se smejali i govorili mu da je opet pogrešio kuću i upućivali ga u pravu. Prošlo je skoro mesec dana kada je stigao pred jedinu spratnu kuću u selu, poslednju sa te strane reke.

Bilo je predveče, sunce još uvek nije zašlo, ali je visoki zid ograde bacao toliko crnu i hladnu senku da je u jednoj polovini dvorišta već mirisalo na noć i cvetovi su se zatvarali. U drugoj polovini su još uvek zujale pčele i Jovana je stajala sa rukama ispod kecelje i gutljajem krvi u ustima, pošto joj

je donja usna napukla sa unutrašnje strane. Jedan pravougaonik svetlosti se otvorio na ogradi i njegovo crno telo ga je ispunilo ramenima kada se na trenutak zaustavio, iznenađen. Zatim je prekoračio prag, pažljivo saginjući glavu, a za njim su, kroz zlatni pravougaonik, ušla i njegova tri šegrta, takođe pognuta, iako nije bilo nikakve opasnosti da će udariti u gredu kapije. Popio je gutljaj i došao sebi. Izbliza je videla da mu je čitavo lice u crvenim plikovima i ranama od sunca, koje ga nije štedelo. Primetila je i da ne kida hleb, već ga reže nožem preko palca, ispred usta, pa mu je ceo palac bio prekriven crnim posekotinama, kao da je plaćao svaki svoj zalogaj. Glas mu je čula tek kad je odlazio. „Lepa kuća”, rekao je.

Njenu kuću je gradio deda, koji je nosio ime namenjeno srećnim siročićima – Najden, ali niko nije znao odakle je došao, ko ga je izgubio i ko ga je našao, niti ko mu je stavio u ruke jednu razdvojenju vrbovu granu što ga je vodila. Pratio ju je bosonog, sitnim koracima hodača po vatri, zatvorenih očiju, a disanje mu je bilo ravnomerno, kao da je spavao i sanjao. Zatim bi grana odjednom počela da mu se otima iz ruku i vuče po zemlji. Tada se zaustavljao, otvarao oči i govorio okupljenim ljudima: „Ovde ima vode.” Izgledao je kao da se kreće u polusnu, ali mu je um uvek bio bistar, dobro se cenjkao, limunom i solju je glancao srebrnjake kako bi izgledali vrednije, i kada bi ih dovoljno sakupio, menjao ih je za zlatnik i ušivao ga u pojas. Vodu je uvek nalazio i posao mu je išao. S vremenom, pojas je počeo da preteže i učinilo mu se da ga grana više ne sluša, jer je znao da vrbu privlači ne samo vlaga već i metal. Zlato je zbunjivalo granu jer je nastavljala da krivuda u raznim pravcima, stalno je njušila trag i ponovo ga gubila, nije ga slušala i zbog toga ju je ostavio i priseo da se odmori.

I tada je, sa uzvišenja na koje ga je grana odvela, ugledao nešto srebrno, poput zmijske ispružene duž linije horizonta, neki sjaj tanak kao nokat, jedan odblesak na granici između ravnice i neba, toliko neočekivan da mu se učinilo da će mu, ako samo jednom trepne, iščeznuti s vidika, ali je trepnuo, i to dvaput, pa triput, i nije iščezlo, već je ostalo tamo. I zato je pitao prvog koga je video na toj goleti na koju ga je put naneo, nekog starca, povijenog kao trnjak koji su žvakale koze, šta je to, a starac mu je grubo odgovorio, ne okrenuvši se da pogleda šta mu ovaj pokazuje, da je to more. Ponovo ga je pitao, usplahiren i zadihan, jer možda starac ne zna, ili je zaboravio, ili tek tako ne želi da mu odgovori, šta je to more, ali je onaj odgovorio, bivajući sve ljući uz svaku izgovorenu reč, šta bi more moglo biti, to je voda, šta bi drugo bilo, ništa drugo do jedna velika voda. I dalje je bio uporan, iako je onaj izgledao kao da je van sebe, i iznova ga pitao da li je video more izbliza, da li je nekada išao tamo, kako more izgleda izbliza. Tad starac nije izdržao, zgrabio je toljagu i s neočekivanom okretnošću sakupio koze, a uz pljuvačku koja mu je prskala iz usta, ređao je dugačke i probrane kletve za one koji se pojavljuju niotkuda, da im i senka postane tesna, pa da ti ni „dobar dan”, ni „živi bili” ne kažu, oči da im pobebe kao jaje i majka da ih zaboravi kada stalno propitkuju. „Jesi li išao?”, imitirao je tuđe glasove. „Jesi li video? Što bih išao i šta bi trebalo da vidim kad je to samo obična voda, šta ima da gledam u vodu?...”

Ali on jedva da je i čuo poslednje starčeve reči jer je već trčao nizbrdo svom snagom, preskačući kamenje, saplicući se o korenje, šuma je postajala sve gušća i zaklanjala mu pogled, izgubio je put u toj brzini, neko grmlje s trnjem mu je pocepalo odeću, neko drugo, ocvalo, ostavilo je žuti prah po njegovim kopcima i oči su mu se nadule i počele da suze. Dva dana i dve noći je išao po toj šumi, u kojoj se nije mogao

naći ni pedalj zemlje bez kvrgavog korenja, bodlji i trave koja žari, pa nije bilo nijednog mestašca gde je mogao da sedne i odmori se. A noću je ostajao uspravljen, u poludre-mežu, poduprt na neko hrapavo stablo, i kao plen za vukove i vukodlake ili nešto drugo što se krilo u šumi, sa čijeg tla nije ni sunce moglo da se vidi, a kamoli neka srebrna lju-spa duž horizonta. Ali nagon ga je vodio, pa se nije izgubio i uspeo je da izađe, poluslep i pocepan, na jedan beskrajni pašnjak, s travom višom od njegovih ramena, i tamo je pao i zaspao i sanjao jednu ženu s krvavim zubima. Ali pre nego što se u snu uplašio, video je da to nije krv, već da je žena jela uskršnje jaje sa sve ljuskom i da su joj se ostaci zalepili za zube. U snu je pomislio da ne treba da joj zaboravi ime, no probudio se pre nego što ga je saznao, a naokolo je sve odisalo svežinom. Pratio je miris sve dok nije čuo tutnjavu, zatim je išao prema huku sve do kraja stene, a onda je ispod svojih nogu ugledao – more, koje nije očekivao.

Dugo je ostao na steni, gde mu je vetar izlećio naduvene oči, među nekim belim, kreštavim pticama, koje su kao ustreljene padale u penu, a posle je, kada je pogledao malo sa strane, u jednom tesnom zalivu video brodove privezane za trošan mol, i ribare koji su odmarali pokraj vatre. Zamolio ih je da ga povedu na more, ima novca, platiće im koliko treba. Ali kako je spomenuo novac, opipao je leđa i setio se da je pojas ostavio gore, u planini, ispod kamena, a da mu je samo neko uže držalo gaće. „Nema veze”, smejali su se ribari, „povešćemo te na veresiju, pa ako budeš uživao, platićeš sledeći put kad dođeš.”

I povelj su ga, i do poslednjeg dana nije zaboravio ledene pipke na svojim leđima i sladostrasne trnce u slabinama onoga trenutka kada je, s jednom nogom na molu, a sa drugom – nad prazninom, trebalo da stane na čamac, ono

blaženo propadanje, zlokobnu radost koja ga je zamađijala, osećaj da sanja nešto strašno i da se smeje od straha.

Vratili su ga uveče, umrljanog od suza i povraćanja, i smejali su se držeći se za stomak, jer je plakao i molio, i dok mu se lepljivi i gorki znoj slivao niz lice, buncao je nešto o majci, koju nije poznavao, i o nekoj Ciganki i jednom jajetu, pa je ponovo molio da ga izvade odatle, da učine nešto, samo da ga sklone što dalje. Jedva se držao na nogama kada su ga izveli na pesak, ali je ubrzo nakon toga uspeo da dopuzi do vode, već crne i pune zvezda, i potopi lice u nju. Pljunuo je od gađenja, a ribari su se ponovo smejali, jer je voda, povrh svega, bila slana, nije valjala ni za zalivanje baštice, i zbog toga je ostavio more, okrenuo mu je leđa, pljujući, i više ga nije ni pogledao, i vratio se na kopno.

Vremenom su njegove bose noge postajale sve veštije, lako su napipavale podzemnu venu, pratile je, grana je potvrdno klimala i ponekad je bio dovoljan samo jedan zamah lopatom da bi se pojavila vlaga i da bi potekla voda, pred razjapljenim ustima onih koji su se gužvali iza njegovih leđa i kladili se. Pojas mu je toliko otežao da je pretezao i teško je hodao, a od hladnoće i težine metala oko pojasa dobio je stalnu dijareju, od koje je patio do kraja života. Pronašao je i dva čoveka da mu vuku kola, u kojima je sakupljao najčudnije predmete, ili zato što su mu se dopadali ili zato što su mogli da se prodaju po dobroj ceni – jedan zvekir u obliku ženske ruke s prstenom na kažiprstu, jedna preparirana lisica sa zecom u ustima, jedno venecijansko ogledalo sa zlatnim ramom, ali sa okrnjenim čoškom, i drugo, mnogo jeftinije, sa savršenom mrežom pukotina na površini, na kojoj se svetlost poigravala bojama i umnožavala lica, jedan časovnik od orahovine, veliki kao ormar, na kome je vreme uvek bilo isto jer nije bilo druge kazaljke da ga nekud odvede, i svašta još.

Ali morao je još da luta pre nego što ga je grana toliko jako povukla nadole da mu se skoro izmakla iz ruku, bila je uporna, vodila ga ukrug i uvek vraćala na isto mesto. Čovek je lud, seljaci su govorili, samo ludak kopa bunar pored reke i ne nalazi vodu. I ne samo to, već je doveo majstore izdaleka kako bi mu sagradili kuću, koju je opisivao tako podrobno kao da ju je već više puta video: na dva nivoa i u svakoj sobi posebno mesto za njegove omiljene predmete. Bilo je čudno to što se, kada je gradnja završena, svima činilo da je kuća oduvek tu. Kada su tek postavili temelje, onaj što je kopao u mraku na dnu bunara, jer svetlost nije dosegala do tih dubina, osetio je vlagu na dlanovima, ali nije ništa uspeo da kaže jer je morao velikom brzinom da se popne uz merdevine od kanapa, a voda mu je bila za petama sve dok nije ispunila čitavu rupu i zaustavila se kod kamene ograde. To seljani nisu oprostili došljaku i zauvek su ga omrzli. A voda je, pokazalo se, bila veoma lepa, ukusnija od svih izvora u okolini, i ljudi su izdaleka dolazili da je okuse.

Pričaju da nije voda bila ta zbog koje se naselio na tom strmom i trnovitom mestu gladnih nedelja, već jedna devojka koju je nekada ugledao ispod grane trešnje kako se penje na prste, ali ne uspeva da je dohvati, i smeje se. Učinio je sve kako bi do svadbe došlo što pre, ali mu nije bilo žene u krevetu kada se narednog jutra probudio. Našao ju je čak na drugom kraju sela, na ljuljašci sa drugaricama i još uvek u venčanicima i sa svim nakitom sa svadbe, koji joj je zveckao oko vrata. Tako su počeli da žive uz mnogo razumevanja – on sa radnicima na građevini, a ona – krijući se među drvećem i kraj toplog, podatnog blata uz reku, po kome možeš da gackaš i ostavljaš tragove. Tek je njena poodmakla trudnoća prekinula sve to. Samo jednom su je drugarice upitale šta je to što svi kriju od njih i o tome govore u nagoveštajima, i devojka im je bez razmišljanja odgovorila da je to kao ljuljuškanje na

ljuljašci, samo što si ti ljuljaška. One su, međutim, i ovo prihvatile kao još jedan zaobilazni odgovor (a možda je i bio) i uopšte nisu bile zadovoljne. A kada je počela da se porađa, tek onda je postalo jasno zbog čega su je tako brzo dali došljaku, bez bilo kakvih pregovora.

Zato što joj je seme bilo loše i dete je krenulo ukoso, s ramenom napred, i oni koji su imali nešto da rade otišli su svojim poslom, a oni drugi su proklinjali i sudbinu i selo. Dva dana i dve noći je trajala njena kuknjava, i psi su poludeli od toga, i neki od njih, oni krupniji, pregrizli su svoje lance, pobjegli u šumu i postali vukovi. Trećeg jutra je rodila devojčicu, izgubivši dosta krvi.

Sve u svemu, šta god da bi došljak namislio, ispadalo je jako loše. Tek što je završio kuću, dobio je udarac konjskog kopita u leđa, između plečki, dok je sedeo za stolom i lomio hleb za radnike, osetio je ognjeni dah konja u uhu i lepet njegovih krila i, sasvim nespreman, skliznuo sa stolice, dok je bol svojim crvenim očnjacima prodirala u njegove grudi i levu ruku, sve do prstiju. Neko ko se razumeo u te stvari pustio mu je krv na unutrašnjoj strani podlaktice, a drugi su krenuli po okolnim selima da traže lekara. Ali jedina koju su uspeli da nađu u tom zabačenom kraju bila je neka suva ženica koja je tvrdila da je vračara i uprla je pogled u njegov dlan i, tek što je počela da govori šta tamo vidi – ići ćeš na dalek put, on ju je nestrpljivo prekinuo i pitao šta da radi kako bi ozdravio, a ona je otvorila usta ne znajući šta će izgovoriti, i odgovorila je – pićeš vetar. Jer, iako je bila neugledna, bila je prava vračara i sluškinja reči – šta su joj reči naređivale, tome se odmah potčinjavala, i dobro joj je platio za trud jer je pamtio i nikada nije zaboravio onaj vetar koji mu je izlečio oči, a ni veresiju ribara. S tom rečju – veresija – na ustima preminuo je posle nekoliko dana, obliven gorkim znojem i smejući se, užasnut, ostavljajući ih sve u

velikoj nedoumici jer je bio poznat kao proračunat čovek, a na veresiju nije ni davao, ni uzimao.

Posle njegove smrti dvorište mu je tri puta prekopano jer su svi tražili njegov pojas ili nešto što je ostavio iza sebe i sigurno je neko to našao, ali ko god da je to bio, nije priznao. Zajedno s pojasom nestali su i veliko venecijansko ogledalo, i ono malo napuklo, i časovnik s jednom kazaljkom, i ekseri sa zidova. Samo je zvekir ostao na vratima jer se onaj što je otišao da ga izvali uplašio od slova na ženinom prstenu. Devojčicu su odgajali rođaci sve dok nisu našli nekog iz drugog sela ko nije bio mnogo upućen i za njega je udali.

Trebalo je da prođe mnogo godina pre nego što je u kuću ponovo ušao čovek, nožem krčeći put kroz trnje boje rđe, koje je premrežilo dvorište i nikoga nije puštalo da se popne uz stepenište, pocrnelo od vlage, i jednom, dva puta svom snagom udario u vrata, sve dok se ljespe rđe nisu okrunile s katanca i dok se vrata nisu vrlo malo otvorila, i kroz taj uzani otvor, bočno i s naporom, u dom su ušli mladoženja i njegova nevesta, omamljeni smradom truleži i mišjeg izmeta i udavljeni gustom prašinom koja se podizala u sobi dok je jedna ptica, uplašena njihovim ulaskom, udarala o zidove i lomila svoje kosti. Mladi muškarac je očistio dvorište, zamenio trule daske i polomljenu ćeramidu na krovu, okrečio kuću i dva drvena stepenika koja su podupirala čardak i išarao ih nožem od vrha do dna gustim rezama, dubljim i plićim, u zavisnosti od jačine udarca, ne ostavljajući praznine. Jer je njegova žena počela da se porađa i poodvezivali su joj sve čvorove na odeći, ali nije pomoglo – dete je krenulo ukoso kao kod njene majke i kod majke njene majke, i još dalje. Rodila je jednu devojčicu u poslednjim kapima sopstvene krvi – nož se odavno polomio u drvetu – i nazvali su je Jovana.

Opijena žegom i bespomoćna, danima je slušala zvuke sa građevine – ritmične udarce metala o kamen, od kojih je vrućina bivala još veća, bez ljudskih reči ili smeha. Kasnije, oko podneva, kada je sunce postajalo sasvim nemilosrdno, nakratko bi nastupila tišina. Nije mogla da vidi ništa jer je drveće iz susednih dvorišta sakrivalo reku. I od stalnog podizanja na prste preko pervaza na prozoru bedra su joj ojačala i grudi joj više nisu mogle stati u šaku. Neke guste malje su joj se pojavile na najnežnijim mestima na telu i nije mogla da prepozna sopstveni miris. Noću joj je srce odjekivalo u praznoj sobi i budilo je. Nije to bilo ni čudo, ni nesreća.

Sve do onog utorka koji je ličio na sve ostale, jedino što je neki pas krenuo kroz selo i zanosio se u hodu kao da je pijan. Deca su ga gađala kamenjem, opkoljavala su ga, presretala ga na nekom ćošku i bio mu je dovoljan jedan udarac nogom da se sruši u stranu i ostane da leži. I oči su mu bile mutne, kao pijane, sigurno ga je neko iz obesti napio u krčmi, deca su se smejala, taman kad bi hteo da ustane – ponovo bi ga šutnula, na kraju se nekako uspravio i ujeo handžijinog sina. Vrišteći, deca su se razbežala po kućama, žene su poizlazile, takođe vrišteći, a muškarci su izleteli sa toljagama i zamkama. Iz hana se čuo plač, a psa su uspeli da šćepaju tek negde kod bašti izvan sela. Vratili su se vukući besnog psa za sobom, udavljenog i sa prljavom, žućkastom penom na njušci.

Čitave večeri u prozoru hana gorela je sveća, a u dvorištu su muškarci pili najjaču rakiju u hanu, ne napijajući se. I tada je neko rekao, najviše zbog toga što je nešto trebalo reći, da ima jedna žena iza planine koju je udario grom i koja ima senku psa, a lečila je dodirom čela. Skoro da je i objasnio gde je, iako ne sasvim tačno, ali bilo ga je lako pronaći, jer svi znaju za to mesto i mnogi tamo odlaze. Ujutro je handžija na rukama izneo dete, položio ga na kola i otišao zajedno

sa ženom. Tako je han ostao zatvoren jer više niko nije video te ljude, i niko nije saznao šta se s njima dogodilo. Stoga je odlučeno da se majstor i njegovi šegrtri smeste u jedinu kuću koja je mogla da prihvati goste, u dvospratnicu s te strane reke.

Takav je bio početak nedelje, a kraj je bio još gori. One noći, malo pre nego što se probudila, sanjala je da je kupila jednu tikvu. Ne s neke tezge, nego u nekoj sobi, u kojoj je bilo polumračno, a tikva je svetlela jarkožutom bojom. Bila je velika kao njen zagrljaj. San je počeo tako što je ušla u sobu i izabrala tikvu među nekoliko manjih, a završio se plaćanjem. Nije videla kome je platila, samo se sećala jednog malog, žutog novčića, koji je stavila na nečiji dlan. Kako će je sada poneti, pomislila je Jovana i probudila se jedne nedelje koja je loše počela. Prvo s nekim pticama koje su, potpuno nevidljive u lišću drveća, kreštale jedne iste, neshvatljive reči, kao neka imena izgovorena unazad. Sa životinjama koje su se inatile, odbijajući da se pomere, ili se iznenada okretale, pokazujući zube. Sa mnogo psovki odozgo i opakih, munjevitih šamara po obrazima dece koja to nisu zaslužila. U kući, Jovana se udarala o čoškove nameštaja i stvari su joj ispadale iz ruku. Tako su se lomile čaše za sreću i prosipala so za nesreću, a u dvorištu su joj se kike kačile za niske grane jabuka bez ikakvog objašnjenja. Predveče je uhvatila sebe kako ga prati po bespuću pored reke, kroz osušenu travu, koja joj je grebala noge visoko iznad ruba suknje. Njegova ramena su joj zaklanjala pogled i shvatila je da pokušava da gazi po njegovim stopama, kao da hodaju po snegu. Zaustavili su se na jednom mestu na kome se reka povukla od vrućine, ostavljajući deo svoga korita za njih. U daljini su se još uvek nazirale seoske kuće i most sa skelama, skoro završen. Bio je od onih mostova koji se ne oslanjaju ni na kakvu potporu, već samo na sopstvenu težinu i savršenstvo

svoga luka. Još jedan luk je plovio nebom – mesec, koji je se kao obrva izdizao iznad slepog oka i ništa nije osvetljavao. I konačno je u polumraku saznala koliko je težak – baš onoliko koliko je mogla da podnese. Bio je nož koji je lećio jednu ranu. Sa zubima na njenom vratu i dahom – toliko hrapavim da je podsećao na šapat, dok ju je razbarušeni oganj ispunjavao u sve jačim naletima, sve do one eksplozije koja ih je oboje odbacila na stranu, zagrljene, a reka se prelila jednim jedinim talasom i pokvasila ih do gole kože. Sve uokolo – i žabe, i cvrčci – učutalo se i odjednom ponovo počelo da krešti, jako i učestalo. Izdaleka su se čuli ljudski povici i lajanje pasa, čovek je skočio i potrčao ka selu izvijajući se u struku. Most je pao, nekoliko kuća je gorelo i uplašene ljudske senke su utrčavale u njih. Kada se vratila, niko nije primetio njeno odsustvo, ni njenu pokvašenu odeću, ni osmeh koji je podjednako delio sreću i nesreću u svoj toj panici koja je pratila veliki zemljotres 1831. godine.

I sutradan, i sledećih dana, zemlja je nastavila da se ljulja i trudnice nisu prestajale da povraćaju. I kada je napokon sve utihnulo i kada su nekako poduprli kuće, tek tada su se setili da prebroje ljuspaste novčiće od akontacije koje im je majstor vratio, i nijedan nije nedostajao. A majstor je nestao zajedno sa šegrtima i niko ga više nije video.

Jovani su ostali jedan ujed na vratu i jedna prazna košulja. „Kao zmija”, rekla je kada su prošli prvi meseci. I, iako ga je izgovorila u sebi, to „z” je prasnulo i ostavilo ljubičasti beleg. Košulja je u sebi čuvala čitavo jedno telo, dok je miris pojačavao obrise, a noću je spavala pored nje u krevetu. Ali se na kraju i ona predala i vreme ju je pregazilo, a u njoj ništa nije ostalo. Šta je mogla s mrtvom košuljom, oprala ju je i stavila u sanduk, gde joj je i bilo mesto, i više je nije vadila, niti ju je bacila. Beleg je nekoliko puta raskrvavila, pokušavajući